

พฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน BEHAVIORS AND CAUSAL FACTORS IN SOLID WASTE MANAGEMENT OF LOCAL PEOPLE IN THE COMMUNITY

Received: December 24, 2021

Revised: May 12, 2022

Accepted: May 27, 2022

ศุภกิจ ศรีสำราญ¹, สาทินี สิริวัฒน์², อภิรดี วังคะฮาด², จักรกฤษณ์ พลราชม^{3*}
Supakit Srisumran¹, Satinee Siriwat², Apiradee Wangkahart², Chakkrit Ponrachom^{3*}

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม และปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ประชาชนโดยคัดเลือกอย่างเจาะจงในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดสกลนคร จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 8 คน รวม 24 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยยังมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การมุ่งเน้นการเผาขยะมูลฝอย การนำขยะมูลฝอยไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะ และไม่คัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอย แนวทางการแก้ไข คือ ประชาชนทุกคน ทุกครัวเรือนจะต้องช่วยกันในการแก้ไขปัญหา โดยการมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชนเป็นหน่วยงานในการสนับสนุน

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนที่คำนึงถึงปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 2 ประการดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และนำไปสู่การกำหนดมาตรการในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ : พฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย, ปัจจัยเชิงสาเหตุ, ประชาชน, การวิจัยเชิงคุณภาพ

¹ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร
Master of Public Health Program, Faculty of Public Health, Kasetsart University Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร
Faculty of Public Health, Kasetsart University Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus

³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Education, Kasetsart University

*Corresponding author E-mail : feduckp@ku.ac.th

Abstract

The objectives of this qualitative research were to understand behaviors and causal factors of solid waste management behavior and to propose the guidelines for solving the problems of solid waste management of the people in the community. Data were collected by key informants were people with purposive sampling that used focus group discussion, from 3 groups (8 informants/group), totaling 24 people. Data were analyzed using a content analysis.

The major findings indicated as follows: solid waste management behaviors were undesirable because local people focused on burning solid waste, disposing of solid waste in public areas and ignored to sort solid waste. These undesired behaviors were caused by causal factors, which were personal factors, namely: insufficient knowledge of solid waste management and negative attitudes towards solid waste management. The most important solutions include that all people and every household must participate in solving the problem while local administrative organizations in the community act as supporting bodies.

The findings lead to the suggestions that behavioral modification program in solid waste management of the people in the community should be organized by local administrative organizations under the consideration of two aforementioned causal factors in order to change undesirable behaviors to desirable ones, leading to the formulation of proper and appropriate measures of solid waste management.

Keywords: Solid waste management behaviors, Causal factors, People, Qualitative research

บทนำ

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน ซึ่งทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้นทาง จนถึงปลายทาง เนื่องจากหากขยะมูลฝอยได้รับการจัดการอย่างไม่ถูกต้อง อาจก่อให้เกิดมลพิษ เหตุเคื้อครื้อนรำคาญ และเป็นสาเหตุหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ซึ่งจากสถานการณ์ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563 พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น ประมาณ 25.37 ล้านตัน หรือประมาณ 69,322 ตันต่อวัน หรือมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยชุมชน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.05 กิโลกรัม/คน/วัน โดยที่ผ่านมามีพบว่า กระทรวงมหาดไทยโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนผ่านแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” โดยมุ่งเน้นการจัดการขยะมูลฝอย ชุมชนให้ครอบคลุมทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า มุ่งเน้นการลดใช้ถุงพลาสติกและโฟม และส่งเสริมการใช้งานผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงพบว่ามีถึงร้อยละ 31.06 (7.88 ล้านตัน) ที่มีการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนไม่ถูกต้อง⁽¹⁾ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยเป็นอย่างมาก เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหา เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง⁽²⁾

จังหวัดสกลนครมีขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นถึง 896.10 ตัน/วัน โดยมีถึงร้อยละ 30.78 ที่มีการกำจัดที่ไม่ถูกต้อง⁽¹⁾ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น แนวทางการแก้ไขของจังหวัดสกลนคร ในปัจจุบันดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งถูกกำหนดกรอบและทิศทางการดำเนินงานโดยแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 โดยมาตรการส่งเสริมกิจกรรมที่ลดการเกิดขยะมูลฝอยทุกวิถีทาง ตั้งแต่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยและส่งเสริมการคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง⁽³⁾ ซึ่งบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทางอย่างมีประสิทธิภาพนั้นถือเป็นอีกหนึ่งบทบาทที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับนโยบายดังกล่าวสู่การปฏิบัติแต่ที่ผ่านมากลับพบว่า ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจเป็นไปได้ว่าการดำเนินการแก้ไข

ปัญหาที่ผ่านมาไม่ได้เริ่มจากการวิเคราะห์หาสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระดับพฤติกรรมของประชาชน ที่เป็นผู้ที่สามารถจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทางหรือขยะมูลฝอยครัวเรือน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนมีลักษณะเป็นสหปัจจัย (Multi-factors) โดยที่สำคัญคือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล อาทิเช่น ความรู้ การรับรู้ ค่านิยม เป็นต้น⁽⁴⁻⁷⁾ ดังนั้น หากสามารถค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของประชาชนที่เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลได้ จะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของประชาชน อีกทั้งปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาในมุมมองของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความลุ่มลึก รอบด้าน อีกทั้งเป็นการขยายองค์ความรู้โดยเฉพาะปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางหรือปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของประชาชนที่ยังไม่พึงประสงค์ ผลการศึกษาที่ได้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการดำเนินการ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะที่ต้นทางโดยประชาชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรการในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนในมุมมองของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สนทนากันในประเด็นต่างๆ ตามแนวคำถามซึ่งมีผู้ดำเนินการสนทนาหรือพิธีกร (Moderator) เป็นผู้นำการสนทนาและพยายามชักจูงให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ อย่างลึกซึ้งที่สุด นอกจากนี้ ยังมีผู้จดบันทึกคำสนทนา

(Note Taker) ทำหน้าที่จดบันทึกคำพูดและอากัปกริยา ในกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งมีการบันทึกเสียงระหว่างการสนทนากลุ่ม เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ดำเนินการวิจัยในระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ. 2564 โดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนทั่วไปที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)⁽⁸⁾ โดยการเลือกตัวอย่างแบบเอกพันธ์ (Homogeneous Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างที่ตัวอย่างมีภูมิหลังหรือประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อช่วยลดความผันแปรหรือลดความแตกต่างของข้อมูล และช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ง่ายขึ้น ตลอดจนช่วยอำนวยความสะดวกและเหมาะสมสำหรับการสนทนากลุ่ม⁽⁹⁾ โดยมีเกณฑ์ดังนี้ 1) ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ไม่น้อยกว่า 1 ปี 2) เป็นผู้อ่านออกเขียนได้ และสามารถสื่อสารได้ และ 3) สนใจเข้าร่วมการศึกษา โดยได้ลงนามยินยอมตามแบบฟอร์มจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 8 คน รวม 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือและกุญแจสำคัญที่จะได้มาซึ่งข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ ดังนี้

(1) เครื่องบันทึกเสียง (Audio-Tape Record) เพื่อบันทึกข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

(2) การจดบันทึกขณะและหลังการสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัย ซึ่งจดข้อมูลสำคัญๆ เกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตเห็น การแสดงสีหน้า ท่าทาง ประเด็นที่น่าสนใจ หรือบันทึกย่อขณะที่ฟัง เพื่อป้องกันการลืมและนำข้อมูลที่ได้อ่านบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่ม

(3) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม และปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน มาสร้างแนวคำถาม (Interview Guideline) ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยคำถามที่สำคัญคือ (1) วิธีการจัดการกับขยะมูลฝอยครัวเรือน (2) วิธีการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน เหตุผลที่ทำเช่นนั้น เพราะอะไร และ (3) แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษจากการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม บันทึกเทปและ ผู้ช่วยวิจัยมีการบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note) ตามความเป็นจริง พร้อมทั้งข้อมูลที่ถูกรับบันทึกจะนำมาถอดเทปรายวัน เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน เพื่อนำไปศึกษา

เพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ซึ่งในการดำเนินการวิจัยนั้นอยู่ในช่วงเวลาของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามคำสั่งและประกาศของคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสกลนครอย่างเคร่งครัด⁽¹⁰⁾

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลจากการสนทนากลุ่มดำเนินการนำเทปบันทึกเสียงที่ได้มาถอดรหัสแบบคำต่อคำ (Verbatim Transcription) หลังจากที่ได้ผ่านการสนทนากลุ่มครั้งแรก เพื่อพิจารณาประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน โดยก่อนการจบสนทนากลุ่มทุกครั้ง ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (Trustworthiness) ด้วยวิธีการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล โดยก่อนยุติการสนทนากลุ่มทุกครั้ง ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบประเด็นสำคัญให้ตรงกับความรู้สึกระส่ำการณของผู้ให้ข้อมูล (Confirmability) ซึ่งพบว่าการสนทนากลุ่มเกิดข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) เมื่อทำการสนทนากลุ่มในครั้งที่ 3 หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำบทสนทนาที่ได้จากการถอดรหัสเทปเสียงมาตรวจสอบการบันทึกภาคสนาม พร้อมทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทสนทนาและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการศึกษา โดยการนำความคิดเห็นที่ได้จากการศึกษามาสรุปในแต่ละประเด็น เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับความเห็นชอบและผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร Kucsc.HE-64-006 ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2564

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีคุณลักษณะทั่วไป คือ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.10 มีอายุระหว่าง 44-64 ปี อายุเฉลี่ย 51.00 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.75 โดยมีระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงระดับปริญญาตรี มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 75.00 โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 79.20 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 70.80 และรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 45.80 มีผลการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

สำหรับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่า ยังมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คือ 1) นิยมกำจัดขยะด้วยวิธีการเผา 2) การนำไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะของชุมชน และ 3) การไม่คัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง โดยพบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1.1 เผาได้เผา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยังมียุทธวิธีการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนด้วยวิธีการนำขยะไปเผา ดังแสดงได้ตามตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้

“ของผมห้าแอมเพิส (ห้าอ้อมสำเร็จรูป) อย่างของหลานผมจะเอาไปถุงแยกใส่ถังขยะให้เทศบาลมาเก็บ ส่วนขยะเปียกและขยะแห้งจะเอาไปเผาไฟอยู่นา (ทุ่งนา)” อีกคนตอบขึ้นมาว่า “อันไหนเผาเองได้ก็เผาคะ” ผู้วิจัยถามต่อไปว่า ทำไมถึงทำแบบนั้น “อยากให้มันสะอาด พ่อแม่พาทำมาแบบนี้ ส่วนถุงพลาสติก ของพลาสติกหรือที่สามารถนำมาเผาได้ก็เอาไปเผา” อีกคนตอบขึ้นเสริมว่า “อันไหนพอกำจัดเองได้ เผาได้ก็เผา” “ก็ต้องเอาไปเผา ถ้าไม่เผาหมาก็มาคู้ กัดถุงขยะ” ชาวบ้านอีกคนตอบพร้อมพยักหน้า “เรามีนาเราก็ไปเผายู่นา แต่ก่อนนอนอยู่ 2 ปี 3 ปี ก็เอาไปเผาไถ่ให้วัว เพราะยุ่งเยอะ ก็แบ่งยึดใส่กระสอบไว้ แล้วค่อยๆ เอาออกมาเผา” ผู้วิจัยถามต่อว่าเศษใบไม้ละครับ จัดการอย่างไร “พวกเศษใบ ไม้มันก็ย่อยสลายได้อยู่ ถ้าไม่นั้นก็ไปจุดไฟเผาซ้ำ ทางเราผ่านตลอด เห็นมันแห้งๆ หน่อย ก็จุดไฟเผา” “เพราะมีพื้นที่กว้างให้เผาได้ คนที่ไปทิ้งคงไม่มีที่ให้เผา อย่างใบตองก็มีในถังขยะ”

1.2 แอบไปทิ้งให้พ้นตัว จากการสนทนากลุ่ม ส่วนใหญ่ในบทสนทนาจะมีการกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่นที่ในชุมชนที่มองว่าบางคนในชุมชนมีพฤติกรรมดังกล่าว โดยการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนด้วยการนำไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการพบเห็นในชุมชนของตนเองในชีวิตประจำวัน ดังแสดงได้ตามตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้

“คนมันง่าย เขาอยากทิ้งไหนเขาก็ทิ้ง ขยะแฉะนั้นก็เยอะ มันมีป้ายแต่ก็ยังมีคนมาทิ้ง” “ที่นอน (ฟูกที่นอน) เห็นอยู่เรื่อยตามคลอง” ผู้วิจัยถามต่อไปว่า แล้วขยะประเภทที่จัดการไม่ได้ทำอย่างไร “เอาลงบ่อ ให้มันพ้นจากบ้าน” อีกคนกล่าวเสริม “ก็จะมีพวกที่เขาทุบตี เขาไม่รู้จะทิ้งไหน ก็เลยไปโยนไว้แถวริมคลอง” “บางคนที่มาทิ้งตอนกลางคืนเอา ช่วงไม่มีคน” ผู้วิจัยถามถึงเหตุผลทำไมถึงทำแบบนั้น “อยากให้พ้นจากบ้านตัวเอง” “มันง่าย เห็นแก่ตัว อยากให้พ้นจากบ้านตัวเอง” หลายคนพยักหน้าและบอกว่า “บางคนขาดจิตสำนึก”

1.3 คนแยกก็แยก คนไม่แยกก็อยู่อย่างนั้น จากการสนทนากลุ่ม พบว่า วิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยครัวเรือนในชุมชนมีทั้งผู้ที่ทำคัดแยกและไม่คัดแยกขยะ ซึ่งผู้ที่ทำการแยกขยะได้พูดถึงการจัดการขยะของตนเองว่ามีวิธีจัดการอย่างไร และสำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำการคัดแยกขยะ ก็ยังได้กล่าวถึงบุคคลอื่นด้วย ดังแสดงได้ตามตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้

“ขยะที่รีไซเคิลได้ก็เอามาขาย ตัวที่ขายไม่ได้แต่ย่อยสลายได้ก็เอามาทำปุ๋ย” “คือกัน (เหมือนกัน) บ้านไม่มีปัญหาอะไร แพนยังทำดีกว่าตัวเองอีก แพนจะทำปุ๋ยหมัก พวกเศษอาหาร ผักผลไม้ ก็ทำปุ๋ยหมักหมด เปลือกไข่ไม่เคยทิ้งสักที ก็เอามาผสมทำดินปลูก” อีกคนเล่าถึงผู้อื่นที่อยู่ในชุมชนตนเอง “บางคนก็นำขยะใส่ถุงดำ โดยภายในถุงดำจะรวมขยะทุกอย่าง (ทุกประเภท)” “ถ้าไม่เผาบางบ้านมันง่าย ซื้อมาแล้วกินแล้วก็โยนทิ้ง ลมพัดถุงพลาสติกก็เลื่อนไปหมด” “ปัญหาคือยังมี

ชาวบ้านบางกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือ” ผู้วิจัยถามต่อว่าไม่ให้ความร่วมมือหมายถึงอย่างไร “บางคนก็ยังไม่ค่อยยอมอยู่ เห็นแก่ตัวก็มีอยู่ เขาอยากทิ้งก็เก็บไปทิ้ง ไม่เคยจะแยกอะไรเลย” “ประมาณว่าทิ้งแล้วก็แล้ว แปลว่าจบกัน ไฟจะยาก (ใครจะลำบาก) กะแล้วแต่” “แม้นๆ (ใช่) เขาก็ต้องการให้ยะพ้นจากบ้านตัวเองพอแค่นั้น จะแยกเฮ็ดหยัง (ทำไม)”

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่า เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Factors) เป็นหลัก นั่นคือ (1) การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน (2) การมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญๆ ดังนี้

2.1 การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

การที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน อันเนื่องมาจากมีความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ไม่ถูกต้อง และมีความรู้ไม่เพียงพอในการจัดการกับขยะมูลฝอยครัวเรือนทุกประเภท ซึ่งเห็นได้จากคำสนทนากลุ่ม ดังนี้

ไร้ประโยชน์คือขยะ ประเด็นนี้เห็นได้ชัดว่ากลุ่มเป้าหมายยังขาดความรู้ในเรื่องของขยะมูลฝอยครัวเรือน ความหมายคือ การตีความว่าขยะมูลฝอยครัวเรือนคือสิ่งที่ไม่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์สำหรับตัวกลุ่มเป้าหมายเอง ดังแสดงได้ตามตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้ “เศษใบไม้หน้าบ้าน บางทีก็กวาดแล้วทิ้งลงถังขยะเทศบาลฯ” “คงต้องบอกให้โรงงานเลิกผลิตสิ่งที่มีอันจะเป็นขยะในอนาคต” (ผู้กล่าวหมายถึง บรรจภัณฑ์ชนิดพลาสติก) “ในบ้านก็มีแค่ฟูก หมอน ที่นอนนี่แหละกำจัดยาก จักจะเฮ็ดแนวได้ (ไม่รู้จะทำอย่างไร)” “อยากขายให้หมด ขายไม่ได้ก็เผา”

ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ผู้ให้ข้อมูลยังไม่ทราบถึงวิธีการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนบางชนิดที่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่เมื่อขยะมูลฝอยครัวเรือนสิ่งนั้นไม่สามารถขายได้หรือไม่ทราบว่านำไปทำประโยชน์ต่อได้ กลุ่มเป้าหมายเลือกที่จะเผากำจัด หรือ ทิ้งลงถังขยะเทศบาลฯ ดังแสดงได้ตามตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้ “ขยะที่นำไปทิ้งคือชาวบ้านไม่เข้าใจอย่างเช่น มีกะลามะพร้าว ได้มีการบอกว่าย่านนำไปทิ้งในถังขยะ เพราะมันหนักแต่ชาวบ้านก็ไม่ได้ทำตาม” กลุ่มเป้าหมายกล่าวถึงปัญหาในชุมชนตนเองจากที่พบเจอมา “หน้าบ้านมีต้นไม้ก็ต้องได้กวาดบ่อยๆ แล้วต้องได้เผา เพราะมันร่วงเยอะ ไม่มีที่ทิ้ง” คนอื่นๆ พยักหน้าเห็นด้วยกับบทสนทนาดังกล่าว พร้อมสนับสนุนว่า “อิหลีเหมะ (จริงๆ นะ) บางอย่างกะบู้ฮือหลี (ไม่รู้จริง) ว่าสิเฮ็ดแนวได้ (จะจัดการอย่างไร)”

2.2 การมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ไม่พึงประสงค์ หรือ ไม่ถูกต้อง จากบทสนทนาในบางกรณีในกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ที่ดีในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน แต่เลือกที่จะไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน โดยพบประเด็นที่สำคัญจากตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้

แยกทำไม ยังไงก็รวมกัน ผู้ให้ข้อมูลมีความนึกคิดว่าการคัดแยกประเภทขยะไม่เป็นประโยชน์ต่อการเลือกที่จะปฏิบัติ “ก็ทิ้งไปเรื่อย ทิ้งรวมกันหมด” อีกคนสนับสนุนพร้อมว่า “บ้านเราถึงขยะล้นอยู่นะ หลายคนไม่แยกขยะ” “บางคนก็นำขยะใส่ถุงดำ โดยภายในถุงดำจะรวมขยะทุกประเภท” “เคยแยกแล้ว แต่ตอนเทศบาลมาเก็บ ก็เทรวมกันคือเก่า”

ง่ายๆ เข้าว่า เพราะเป็นหน้าที่ อบต. ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นบางส่วนว่าเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งหมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องเป็นหน่วยงานในการจัดการกับขยะมูลฝอยครัวเรือน รวมถึงการติดตามพฤติกรรมของประชาชนในการจัดการกับขยะมูลฝอยครัวเรือนด้วย โดยให้ความเห็นว่า “เทศบาลต้องสังเกตว่าครัวเรือนไหนทิ้งเศษอาหารหรือมีเฉพาะขยะที่แยก ให้ทำการจดบันทึกแล้วทำเป็นสรุป” “อยากบ้านสะอาดที่สุด เป็นเรื่องของเทศบาลจะจัดการขยะต่อไป”

ปัญหาอยู่ที่คนอื่น ตัวอย่างบทสนทนาที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวอ้างถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากผู้อื่น ดังนี้ “ปัญหาคือยังมีชาวบ้านบางกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือ” อีกคนกล่าวเสริม “มันก็ขึ้นกับบุคคลเหมือนที่ว่าแหละ” “ก็ต้องเก็บเอง พูดยังไม่ได้ เราก็ไม่ยอมมีปัญหา เก็บได้ก็เก็บ” “อันผู้ว่า (ผู้พูด) เห็นตลอด บ้านเฮา (เรา) มันมันง่าย”

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

แนวทางที่เป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนในกลุ่มประชาชนคือ การใช้การมีส่วนร่วมโดยการผลักดันการเกิดมาตรการทางสังคมให้เกิดขึ้น โดยให้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หน่วยงานในการสนับสนุนประชาชนและชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่พึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

3.1 เริ่มต้นใหม่ เริ่มด้วยช่วยกัน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหามูลฝอยครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้เริ่มที่ตัวบุคคล ครอบครัว แต่ทั้งนี้ทั้งนี้ ต้องดำเนินการร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมถึงจะสามารถประสบความสำเร็จ ดังบทสนทนากลุ่ม ดังนี้

“เราต้องเริ่มจากครัวเรือนเราครับ แล้วแต่แต่ละครัวเรือนจะจัดการอย่างไร” “แม่นๆ (ใช่) ทุกครัวเรือนทำ มันก็จะช่วยกันให้ดีขึ้นเอง” “ถ้าส่วนรวมนี้อาจยากจริงๆ ถ้าในครัวเรือนเราจัดการได้อยู่แล้ว บางคนอาจคิดว่าปล่อยให้เป็นหน้าที่พนักงานเก็บขยะ เงินก็เสียแล้ว บางคนขับรถผ่านก็โยนทิ้งด้วยความมั่งง่าย ขยะไม่ลงถึงหมาก็มาคาบไปก่อนพนักงานจะมาเก็บอีก แต่ยังไงก็ต้องช่วยกันนั่นแหละ” “ผมว่าอันนี้สำคัญ บ้านใดบ้านหนึ่งไม่ได้ ต้องทำทุกหลัง ต้องช่วยกันจริง”

3.2 อบต. ต้องจัดการ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังมีความคาดหวังในหน่วยงานระดับท้องถิ่น คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนหรือการจัดกระบวนการต่างๆ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาคืออย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ดังบทสนทนากลุ่ม ดังนี้

“อยากให้ทางเจ้าหน้าที่เทศบาลบ้านเรามาอบรมขึ้นนะให้ความรู้ให้กับชาวบ้านในการจัดเก็บขยะว่าควรจัดการอย่างไร อันไหนควรทิ้ง อันไหนควรเผา” “อันนี้ก็จะเห็นนำ (เห็นด้วย) เพราะเพื่อน (เจ้าหน้าที่) เพื่อนมีความรู้หลายกว่าไต่บ้าน (ชาวบ้าน)” “อยากให้เทศบาลมีรางวัลเพื่อกระตุ้นชาวบ้าน หรืออาจจะมิกิจกรรมแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้าน กลุ่มบ้าน อย่างน้อยก็ดีกว่า ที่จะให้มีแต่เทศบาลมาเก็บขยะอย่างเดียว”

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนในชุมชนไม่เป็นไปตามพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยประชาชนมุ่งเน้นเพียงการไม่ให้มีขยะอยู่ในครัวเรือน ทำให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมโดยการนำขยะมูลฝอยครัวเรือนนั้นๆ โดยการนำไปเผาทำลาย หรือนำไปทิ้งในที่สาธารณะของชุมชน อีกทั้งยังไม่มีพฤติกรรมคัดแยกขยะภายในครัวเรือนก่อนทิ้ง อาจเนื่องจากปัจจุบันราคารับซื้อขยะรีไซเคิลที่มีราคาถูกลง ทำให้ประชาชน ไม่สนใจที่คัดแยกขยะในครัวเรือน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้เสนอแนะทางการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน หรือการจัดการขยะที่ต้นทางด้วยการใช้หลัก 3Rs ได้แก่ 1) Reduce คือ ลดการใช้เพื่อให้เกิดขยะน้อยที่สุด 2) Reuse คือ การใช้ซ้ำ โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามากที่สุด และ 3) Recycle คือ การนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อให้เกิดการคัดแยกที่แหล่งกำเนิด และนำกลับไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ⁽¹¹⁾ และข้อเสนอแนะของนักวิจัยที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลควรมุ่งเน้นส่งเสริมให้มีการจัดการขยะที่ต้นทางให้มีประสิทธิภาพ อันเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำกัดด้วยงบประมาณและสรรณะในการจัดการ⁽¹²⁾ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากชุมชนแห่งนี้ยังเป็นพื้นที่ชนบท ที่ยังสะท้อนวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ที่เน้นการจัดการที่ง่าย และสะดวกกับตนเองและครอบครัว มากกว่ามองถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเหตุผลที่ยังมีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ไม่พึงประสงค์นั้นมาจากปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลอย่างน้อย 2 ปัจจัย ได้แก่ การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน และการมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบลูม⁽¹³⁾ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้บุคคลเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ประกอบไปด้วย 1) ความรู้ (Knowledge) เป็นกระบวนการทางสมองที่มีขั้นตอนเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ และ 2) เจตคติ (Attitude) เป็นกระบวนการทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ทำความชอบ การให้คุณค่าที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นๆ ทำให้สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อประชาชนขาดข้อเท็จจริงที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเพื่อจะปฏิบัติพฤติกรรม และประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน ก็จะทำให้ไม่สามารถแสดงพฤติกรรม

ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนออกมาได้ โดยเฉพาะทางด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความรู้อย่างแท้จริง ประชาชนเข้าใจเพียงว่าขยะก็คือขยะซึ่งหมายถึงสิ่งของหรือวัสดุเหลือใช้ที่ต้องการกำจัด แต่ความจริงแล้ว สามารถแบ่งขยะมูลฝอยตามลักษณะทางกายภาพได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ขยะย่อยสลาย หรือมูลฝอยย่อยสลาย 2) ขยะรีไซเคิล หรือมูลฝอยที่ยังใช้ได้ 3) ขยะอันตราย หรือมูลฝอยอันตราย และ 4) ขยะทั่วไป หรือมูลฝอยทั่วไป⁽³⁾ ซึ่งแต่ละชนิดก็มีวิธีการจัดการขยะที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาสนับสนุนโดยการเสริมสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่อาจจะเป็นความรู้ในระดับที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งความรู้คิดในระดับสูง (Higher Order Thinking) อันหมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสร้างสรรค์เท่านั้น จึงจะทำให้บุคคลสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁽¹³⁾ พร้อมทั้งในส่วนของการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนนั้นประชาชนมีความรู้สึกว่ามีเหตุผลที่จะต้องแยกขยะ เนื่องจากเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมองปัญหาเป็นปัญหาของบุคคลอื่นมากกว่าปัญหาของตนเอง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) คือเมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ก็ทำให้เกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจที่จะกระทำหรือปฏิบัติและมีพฤติกรรมในเรื่องนั้น⁽¹³⁾ ก็จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหานักวิจัยที่พบว่าเมื่อปรับเปลี่ยนปัจจัยภายในตัวบุคคลอันได้แก่ ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน และความตระหนักซึ่งเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ถูกต้อง จะทำให้การปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนถูกต้องตามหลักวิชาการมากยิ่งขึ้น⁽¹⁴⁾ สำหรับในส่วนหนึ่งของแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น โดยส่วนใหญ่เห็นร่วมว่าต้องเกิดการมีส่วนร่วมในทุกคน ทุกครัวเรือน เพราะทุกคนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว สอดคล้องกับนักวิจัยในประเทศที่ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการลดและคัดขยะมูลฝอยที่แหล่งกำหนด โดยมุ่งเน้นการลดการเกิดขยะมูลฝอยด้วยการใช้หลัก 3Rs แต่ทั้งนี้ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเห็นถึงปัญหาและจัดการแก้ไขปัญหาด้วยชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานที่ประชาชนเห็นว่า ต้องเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนในการแก้ไขปัญหานี้⁽¹⁵⁾ และสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยหลัก 3Rs จะส่งผลให้มีการจัดการขยะในครัวเรือนที่ดีขึ้น⁽¹⁶⁾ ซึ่งตรงตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอำนาจหน้าที่รักษาความสะอาดที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล อีกทั้งมีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำบริการ

สาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁽¹⁷⁾

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยนี้พบว่า ประชาชนยังมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น ควรผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการโดยเน้นให้ประชาชนเกิดความรู้ที่ถูกต้องและเจตคติที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนในชุมชนตนเอง

2. ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ไม่พึงประสงค์นั้นเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคล ดังนั้น ควรพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่ถูกต้อง และเสริมสร้างเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน ด้วยการออกแบบให้ตรงกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย บริบทของชุมชนของกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งควรคำนึงถึงความต่อเนื่องและยั่งยืนของการนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนที่พึงประสงค์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในอำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร ที่ให้ความอำนวยความสะดวกและอนุญาตให้ใช้พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย และขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนสิริปริ้นติ้ง จำกัด; 2563.
2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี; 2560.
3. กรมควบคุมมลพิษ. แผนแม่บท การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564). กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟพรีนซ์ จำกัด; 2559.

4. สกลรัตน์ โทนมิ, รัชนิกร จันสน, วิชาดา ศรีเจริญ, พิสมัย กลอนกลาง, นงลักษณ์ เจริญไพบูลย์ลาภ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน ตำบลตะบะเขว อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ 2563; 13(2): 32-44.
5. นกัศ น้ำใจตรง, นรินทร์ สังข์รักษา. พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม. วารสารชุมชนวิจัย 2562; 13(1): 179-190.
6. กัญณณิศา วัฒนพานิชกุล. พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารสหศาสตร์ 2562; 19(2): 55-72.
7. จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, บรรณกร เสือสิงห์, วัฒนศักดิ์ จันทร์แปลง, วิเชียร พุทธภูมิ, บุญชนัญญา พงษ์ปรีชา. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะในครัวเรือนของแม่บ้านในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2561; 20(1): 203-212.
8. Palys T. Purposive sampling. In L. M. Given (Ed.) The sage encyclopedia of qualitative research methods. (Vol.2). Los Angeles: Sage 2008; pp. 697-698.
9. Guest G, Namey EE, Mitchell ML. Collecting qualitative data: a field manual for applied research. Newbury Park, CA: Sage Publications Inc; 2012.
10. ผู้กำกับการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจังหวัดสกลนคร. คำสั่งจังหวัดสกลนคร ที่ 39/2564 ลงวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2564 เรื่อง มาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19); 2564.
11. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. แนวทางการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด”. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น; 2559.
12. ณัชชลิดา ยุคะลัง, จารุวรรณ วิโรจน์, กัญเกียรติ ทุดปอ, นิรุวรรณ เทริน์โบล. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่ที่มีการขยายชุมชนอย่างรวดเร็ว: กรณีศึกษาชุมชนข้างเคียงมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2563; 13(1): 632-638.
13. Bloom BS. Taxonomy of education objective: The classification of educational goals: Handbook II: Affective domain. New York: David McKay; 1964.
14. ชีระพงษ์ จงหยิน, นิสิตา พักตร์วิไล, วีระวัฒน์ อุ่นแสนหา, อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์. ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยองค์การบริหารส่วนตำบลพุกาจาน. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ; 2561. 11(2): 40-46.

15. ศาติมารี เกิดกลิ่นหอม. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2562.
16. ยุพา อุดม, ชัญญา อภิบาลกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับการคัดแยกขยะมูลฝอยครัวเรือนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลพระยืนมิ่งมงคล อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2560; 10(1): 191-198.
17. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. มาตรฐานการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย; 2550.